

**Univerzita Karlova
Právnická fakulta**

Dezinformace a otázka jejich kriminalizace

Studentská vědecká odborná činnost

Kategorie: magisterské studium

Rok odevzdání: 2023
XVI. Ročník SVOČ

Autor: Vojtěch Žilka
Konzultant: JUDr. Bc. Jiří Říha Ph.D.

Navrhovaný specializační modul: Trestní právo

Čestné prohlášení a souhlas s publikací práce

Prohlašuji, že jsem práci předkládanou do XVI. ročníku Studentské vědecké a odborné činnosti (SVOČ) vypracoval samostatně za použití literatury a zdrojů v ní uvedených. Dále prohlašuji, že práce nebyla ani jako celek, ani z podstatné části dříve publikována, obhájena jako součást bakalářské, diplomové, rigorózní nebo jiné studentské kvalifikační práce a nebyla přihlášena do předchozích ročníků SVOČ či jiné soutěže.

Souhlasím s užitím této práce rozšiřováním, rozmnožováním a sdělováním veřejnosti v neomezeném rozsahu pro účely publikace a prezentace PF UK, včetně užití třetími osobami.

V dne

.....
Vojtěch ŽILKA

Celkový rozsah vlastního textu práce (od úvodu po závěr), včetně mezer a poznámek pod čarou:

53 986 znaků

Obsah

Obsah	3
1 Úvod.....	4
2 Dezinformace a právo	6
2.1 Dezinformace jako právní pojem.....	8
2.2 Kriminalizování dezinformací	12
2.2.1 Východiska kriminalizace	14
2.2.2 Kriminalizace ve světě a aktuální trendy.....	17
2.3 Překážky kriminalizace.....	22
3 Závěr	25
4 Použité zdroje	26

1 Úvod

„Nebojujeme jen s epidemií, bojujeme s infodemií.“ Prohlásil Tedros Ghebreyesus, generální ředitel WHO na Mnichovské bezpečnostní konferenci.¹ Ve svém projevu nenarážel na nic jiného než dnes již všudypřítomné dezinformace. Pojem v posledních letech nesčetněkrát skloňován v kruzích akademických i laických, za řečnickými pulty i u stolů v restauracích, mezi občany, neziskovými organizacemi i vládami jak v České republice, tak i ve světě. Hranice dojmů a pojmů, faktů a názorů, pravdy a lži. Dezinformace ve smyslu manipulace s informacemi není ničím novým a využívá se již po staletí.² Záměr je jednoduchý. Podkopávat důvěru ve státní instituce, vyvolávat strach a nejistotu a tímto způsobem dosahovat vlastních cílů ať už sociálních, politických či ekonomických.³ V dnešní době jsou možnosti využití mnohonásobně větší a jsou spojeny zejména s prostorem virtuálním, prostorem internetu, webů a článků, diskusních fór a blogů.⁴ Právě rozvoj technologií a sociálních sítí se pro svou rychlost, jednoduchost a účinnost stal impulsem pro šíření nejrůznějších narativů a manipulací. A to vše postupuje bez jakýchkoli zásadnějších zásahů ze strany států ani mezinárodních systémů.⁵

Nicméně na nebezpečí, které taková manipulace s informacemi skýtá je čím dál více upozorňováno. K tomu již zmíněné výroky organizace WHO či OSN nebo mimovládní organizace GLOBSEC. Ti také upozorňují na nepřipravenost evropských států NATO na působení dezinformací, a to i včetně České republiky⁶. Stejně tak se tématem zabývají i odborníci ve svých výzkumech, které mají až alarmující výsledky o schopnosti rozlišování

¹Mnichovská bezpečnostní konference, 56. ročník, 14-16. 02. 2020, Mnichov, [cit. 14. 04 2023], [online]. dostupné z: <https://www.who.int/director-general/speeches/detail/munich-security-conference>

²PARK, A., M. MONTECCHI, C. 'Mitsu' FENG, K. PLANGGER a L. PITT. UNDERSTANDING 'FAKE NEWS': A BIBLIOGRAPHIC PERSPECTIVE. Defence Strategic Communications [online]. 2020, (8), 141-172 [cit. 2023-04-14]. ISSN 25009478. Dostupné z: doi:10.30966/2018.RIGA.8.4. s.142

³SLUGOCKI W., B. SOWA. Disinformation as a threat to national security on the example of the COVID-19 pandemic. Security and Defence Quarterly [online]. 2021, 35(3), 63-74 [cit. 2023-04-14]. ISSN 2300-8741. Dostupné z: doi:10.35467/sdq/138876. s.64

⁴PAMMENT J. LINDVALL K. A. Fact-checking and debunking: a best practice guide to dealing with disinformation. NATO Strategic Communication Centre of Excellence. [online]. 2021, s. 51 [cit. 2023-04-14]. ISBN 978-9934-564-95-6, dostupné z: <https://www.stratcomcoe.org/fact-checking-and-debunking>, s. 5

⁵CANIGLIA, C. S. International Regulation on Disinformation: The Case for a Multilateral, Multi-Stakeholder Approach. Proceedings of the ASIL Annual Meeting [online]. 2021, 115, 307-310 [cit. 2023-04-14]. ISSN 0272-5037. Dostupné z: doi:10.1017/amp.2021.124. s. 308

⁶MILO D., KLINGOVÁ K., MANDÍK P. Countering Information War, GLOBSEC Policy Institute [online]. 2016 [cit. 2023-04-14]. Dostupné z: https://www.globsec.org/sites/default/files/2017-09/countering_information_war.pdf. s. 3

reality ze strany občanů.⁷ Z toho také vychází další výzkumy pokoušející se odpovědět na otázky proč jsou občané tak náchylní na manipulace⁸ a jak tuto realitu změnit.

Z těchto skutečností vyvstávají mnohé problémy a na zákonodárce jsou kladeny stále rostoucí nároky na ochranu občanů a regulaci ze strany státu v prostoru internetu před takovou manipulací. Ovšem směřování k regulaci takového prostoru, kdy jej někteří autoři povyšují až na nový, prodloužený veřejný prostor se vším, co k němu náleží⁹, je velmi problematické. V tomto ohledu se nejvíce mluví o svobodě projevu a nebezpečí přílišného omezování svobod a také rizikové boji proti dezinformacím na půdě soudů za pomoci trestních předpisů a trestní odpovědnosti za šíření takových dezinformací.

Právě směřování ke kriminalizaci šíření dezinformací se bude tato práce hlouběji zabývat. Pro omezený rozsah se tato práce soustředí na obecné teoretické pojetí problematiky s návrhy na další dílčí témata pro hlubší poznání. Zásadním tématem bude trestní regulace dezinformací a její potřebnost a použitelnost. Probíraná bude analýza faktorů pro i proti kriminalizaci, které se objevují v diskusích národních a zahraničních a také komparace trendů a úpravy v zahraničí, která se vztahuje k dezinformacím.

Nutno podotknout, že tato práce vychází ze stavu v prvním čtvrtletí 2023 a je koncipována jako teoretická analýza a komparace právní úpravy. Pro omezený rozsah nehledí na *law in action* ani na případné aktuální návrhy zákonů, či jiných legislativních nástrojů, které by měl za cíl boj s dezinformacemi. V závěru se pokusí o nastínění témat, která mohou být předmětem hlubšího výzkumu.

⁷ BREAKSTONE, J., M. SMITH, S. WINEBURG, et. Al. Students' Civic Online Reasoning: A National Portrait. SSRN Electronic Journal [online]. 2021 s. 48 [cit. 2023-04-14]. ISSN 1556-5068. Dostupné z: doi:10.2139/ssrn.3816075. s. 23

⁸ SHU, K., A. BHATTACHARJEE, F. ALATAWI, et. al. Combating disinformation in a social media age. WIREs Data Mining and Knowledge Discovery [online]. 2020, 10(6) s.23 [cit. 2023-04-14]. ISSN 1942-4787. Dostupné z: doi:10.1002/widm.1385. s.1

⁹ SVOBODA T. Sociální sítě a veřejný zájem, Právník č. 7/2021 [online]. 2021 580 – 596 [cit. 2023-04-14]. Dostupné z: <https://www.ilaw.cas.cz/casopisy-a-knihy/casopisy/casopis-pravnik/archiv/2021/2021-7.html?a=3592>. s. 596

2 Dezinformace a právo

Jako jeden z prvních problémů, na který narazíme v otázce kriminalizace je dezinformace sama. Co dezinformace je, co znamená, jak ji definovat či jak ji poznat. To vše je pouze úzký okruh otázek, které s kriminalizací souvisí, a proto se ani v této práci nelze obejít bez obecné části. Ta se pokusí pojmut dezinformace jako celek a pokusí se stanovit jejich pojem pro použití na nadcházejících stránkách a navrhnouti možné legální definice. První podkapitola se bude týkat samotného pojmu. Druhá se zaměří na kriminalizaci jednání spojeného s dezinformacemi. Třetí překážkám případné kriminalizace.

Jak bylo již zmíněno výše, dezinformace rozhodně nejsou nijak novým jevem. Užívání dezinformací je již po staletí klíčové nejen v mezinárodním soutěžení ovlivňující veřejný prostor a společenskou diskusi, ale i v mezilidských interakcích a obchodních stycích. Nicméně nelze říci, že by obecně dezinformace jako takové byly protiprávní,¹⁰ třebaže mohou dosahovat značné společenské škodlivosti a některé určité druhy dezinformací mohou spadat již pod existující trestně právní úpravu.¹¹ V dnešní době „internetové“ lze pozorovat ještě další zvyšování společenské škodlivosti, kdy moderní svět je světem informací, které se stávají významnou „strategickou surovinou.“¹² A to zejména díky výhodám, které skýtá internetové prostředí, kde se s informací může nakládat mnohem výhodněji, efektivněji a účelněji.¹³ Manipulace s občany za použití dezinformací je ovlivněna i chováním samotných občanů. Ti si společně s lidmi podobného smýšlení vytvářejí v prostředí internetu, „názorové bubliny“. To je ještě více podporováno samotnými provozovateli těchto sítí, kteří využívají algoritmů, jež poskytují obsah umocňující názorové pozice, který tím dále drží uživatele v těchto „bublinách“.¹⁴ Těchto systémů a jejich fungování jsou si manipulátoři a šířitelé dezinformací dobře vědomi a zaměřují své snahy právě na takové bubliny, ve kterých se informace, zapadající do světového názoru účastníků, šíří bez výraznější opozice a následně i mezi podobně zaměřenými bublinami.¹⁵ Takovéto způsoby šíření jsou jedním z důvodů náročnosti, šíření dezinformací, jakkoli postihnout. Co začíná, jako jediný zdroj se stává uzařenými komunitami, které

¹⁰ CANIGLIA, C. 2021 s. 308

¹¹ Ó FATHAIGH, R., N. HELBERGER a N. APPELMAN. The perils of legally defining disinformation. *Internet Policy Review* [online]. 2021, 10(4) s. 25 [cit. 2023-04-14]. ISSN 2197-6775. Dostupné z: doi:10.14763/2021.4.1584. s. 2

¹² SŁUGOCKI W., B. SOWA 2021 s.65

¹³ Ibid.

¹⁴ WARDLE C., DERAKHSHAN H. INFORMATION DISORDER: Toward an interdisciplinary framework for research and policy making. *Information Disorder Toward an interdisciplinary framework for research and policymaking*. [online]. 2017, s. 107 [cit. 2023-04-14]. Dostupné z: <https://rm.coe.int/information-disorder-toward-an-interdisciplinary-framework-for-research/168076277c>, s. 49-50

¹⁵ Ibid. s. 50

informace dále šíří pouze na základě důvěry ve zdroj a dezinformaci samotnou. V zásadě bez zlého úmyslu či podvratných cílů.

Problémy s myšlenkou kriminalizace šíření dezinformací jsou vážné a rozsáhlé. Zejména definičním problémem se zabývá již množství odborné literatury, která se pokouší přinést spolehlivou definici.¹⁶ Jiné se dále zabývají lidským faktorem šíření dezinformací a důvodů pro šíření.

Nicméně nelze se zaměřovat pouze na sekundární šíření uživateli. Nebezpeční jsou zejména primární šířitelé, kterými mohou být soukromé společnosti, zahraniční útočníci, extrémisté nebo také domácí političtí lídři a popřípadě i celé politické strany či hnutí. Jako příklad lze zmínit zejména šíření zavádějících, manipulativních nebo přímo lživých informací ze strany bývalého prezidenta USA Donalda Trumpa, či populistické proudy ve Velké Británii¹⁷ a také v České republice. Z uvedeného lze usuzovat, že dezinformace a manipulace se stávají standardním nástrojem politika.

¹⁶ Ó FATHAIGH, R. Helberger, N. Appelman, N. 2021 s. 3

¹⁷ COLLEY, T. F. GRANELLI a J. ALTHUIS. DISINFORMATION'S SOCIETAL IMPACT: BRITAIN, COVID, AND BEYOND. Defence Strategic Communications [online]. 2020, (8), 89-140 [cit. 2023-04-14]. ISSN 25009478. Dostupné z: doi:10.30966/2018.RIGA.8.3. s. 91

2.1 Dezinformace jako právní pojem

S bleskovým vývojem dezinformací se stupňuje potřeba jejich poznání a chápání. V tomto se nutnost určit pojem takové dezinformace jeví jako klíčová. Pro začátek lze nahlédnout na pojmy vycházející z české literatury. Zde na příkladu oficiálních definic státních institucí. Ministerstvo vnitra České republiky¹⁸ dezinformaci definuje jako „*šíření záměrně nepravdivých informací, ... vůči cizímu státu nebo vůči médiím s cílem ovlivnit rozhodování nebo názory těch kteří je přijímají.*“ Jako primární zdroje identifikuje státní aktéry nebo jejich odnože. Jako další lze uvést definici, kterou uvádí Vojenské zpravodajství¹⁹ jako „*falešné či zkreslené informace úmyslně šířené za účelem ovlivnění jejich příjemců.*“ To poté rozšiřuje tvrzením „*dezinformace nemusí být smyšlená – může se jednat o informaci prezentovanou v zavádějícím kontextu, takže kupříkladu vyjádření osob zcela marginálních může být prezentováno jako odraz celé společnosti nebo jejích významných segmentů.*“

Při pohledu na tyto definice lze rozpoznat základní problém snah o jakoukoli formu kriminalizace šíření dezinformací v České republice. Tím, že definice jsou nejednotné, navzájem se v zásadních ohledech liší a jejich obecnost a neurčitost může pro použití v právu skýtat vážné nebezpečí. Ovšem toto není problém pouze České republiky, jelikož ani ve světě nenalzáme jednotnou definici, která by byla všemi uznávána. K tomuto problému se vyjadřuje nemálo odborných prací, kdy se Van Hoboken et al. (2019) na které navazují Ó Fathaigh, Helberger a Appelman (2021), věnovali různým definicím s cílem naleznout společné prvky. Druzí jmenovaní shrnují výstupy z prací kolektivů Van Hoboken, Tandoc, Möller a Bayer a také analyzují definice, které se objevují v dokumentech Evropské komise, ze kterých definují pět společných znaků, které převládají u většiny respektovaných definic.²⁰ Za tyto znaky označily 1. *faktickou nebo zavádějící povahu informace*, 2. *škodu*, 3. *záměr šířitele*, 4. *ekonomický zisk* a 5. *strategické šíření*.²¹ V různých definicích jsou zmíněné prvky různě kombinovány a rozšiřovány či zužovány. Dále se v některých definicích objevují i znaky jiné či upravené, jako například požadavek společenské škodlivosti nebo směřování vůči zásadám demokracie.

¹⁸ Ministerstvo vnitra, Definice dezinformací a propagandy, [online]. B.r. [cit. 2023-04-14]. Dostupné z: [Definice dezinformací a propagandy - Centrum proti hybridním hrozbám \(mvcr.cz\)](https://www.mvcr.cz/aktuality/definice-dezinformaci-a-propagandy)

¹⁹ Vojenské zpravodajství, Výroční zpráva Vojenského zpravodajství 2020, [online]. 2021, s. 14 [cit. 2023-04-14]. Dostupné z: <https://www.vzcr.cz/uploads/41-Vyrocní-zpráva-2020.pdf> s. 10

²⁰ Ó FATHAIGH, R. Helberger, N. Appelman, N. 2021 s. 5

²¹ Ibid.

Nicméně i Ó Fathaigh, Helberger a Appelman v jejich práci docházejí k závěru, že definice, o kterých pojednávají, jsou příliš široké, neurčité a jako takové nedostatečné pro použití v právu.²²

Park, Feng, Plangger, Pitt a Montecchi²³ ve své práci přinášejí rozsáhlé pojetí „Fake news“ jako pojmu který podle významu jeho úmyslu klamat a úmyslu škodit dělí na *mis-informace*, *mal-informace*, *non-informace* a nakonec *dis-informace (dez-informace)*. Dezinformace se v jejich práci vyznačují významným úmyslem klamat i škodit a definují je jako „**manipulaci s informacemi s úmyslem klamat a poskytovat chybné informace.**“ Přičemž „úmysl klamat“ užívají ve smyslu „*změny či posílení reakcí publika tvorbou obsahu, který propaguje lživé a nefaktické informace pro dosažení politických, ideologických, ekonomických či jiných cílů*“.

Ślugocki a Sowa rozvádějí poměrně obecnou definici se kterou přichází Søe: „**záměrně lživá informace, která je aktéry šířena i přes znalost její nepravdivosti.**“ Tu rozšiřují tvrzením, že se jedná o „*způsob šíření informací lživých či pravdivých, s úmyslem záměrně uvést v omyl určitou skupinu recipientů a přesvědčit je k chování v souladu s předpokládaným očekáváním.*“²⁴

Jak je vidno z uvedených prací, najít jednotnou definici dezinformace, která by navíc vyhovovala k použití v právu je nesmírně náročné. Avšak na základě společných znaků pro různé formy definice je stále nutné pokusit se takovou definici navrhnout. Věřím, že je možné si napomoci 7 jednoduchými otázkami. Předpokladem je existence protiprávního jednání označeného jako „šíření dezinformací.“

Kdo? Definovat kdo může konat takový čin je poměrně jednoduché. Ve vnitrostátním prostoru lze říci s jistotou, že se takové jednání vztahuje na každou fyzickou osobu, resp. obecný subjekt „*kdo...*“. Otázkou zůstává možná odpovědnost osob právnických. Nicméně ze samotné podstaty dezinformací a jejich šíření lze důvodně předpokládat, že právě právnické osoby, například společnosti provozující zpravodajské weby, informační kanály či sociální sítě, mají největší vliv a nejvíce možností pro takové jednání. Problematikou trestní odpovědnosti se hlouběji zabývá zákon č. 418/2011 Sb. Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, který by bylo možné v takovém případě využít.

Kdy? Tato otázka vyjadřuje časovou spojitost a nezbytnost nebezpečí, které takové jednání skýtá. Pokud by se jednalo o šíření informací, které již není schopno vyvolat zamýšlené účinky

²² Ibid.

²³ PARK A. & MONTECCHI M. FENG C. PLANGGER K. PITT L. 2020 s.163

²⁴ ŚLUGOCKI W., B. SOWA 2021 s. 66

nebo jinak ohrozit, ovlivnit či jinak působit na společnost, nemůže být takové jednání protiprávní.

Kde? Zde je vyjadřován požadavek místní souvislosti, tedy, že takové jednání musí spadat do jurisdikce České republiky. Tento aspekt je podrobně upraven v §4 Trestního zákoníku.

Jak? Pod tuto otázku se vztahuje způsob jednání. Relevantní pro případnou úpravu by mohlo být, zdali jednání bylo spácháno v organizované skupině, zdali jednání bylo spácháno opětovně, či ve větším rozsahu nebo zdali bylo jednání spácháno za krizového stavu. K tomuto lze říci, že požadavek spáchání veřejně je nezbytným znakem a vyplývá již ze samotného jednání. Páchání v organizované skupině může být jeden z předpokladů kvalifikované skutkové podstaty, stejně jako opětovnost nebo spáchání za krizového stavu.

Čím? Zde již z povahy dezinformací je předpoklad šíření za pomoci hromadných sdělovacích (informačních) prostředků. K tomuto může vyvstat otázka, zda postihovat vážněji šíření za pomoci automatizovaného systému.

Proč? Tato otázka vyjadřuje nezbytný znak úmyslu při takovém jednání. Kriminalizování nedbalosti není možné jakkoli obhájit a takový zásah do svobody projevu se jeví jako nepřijatelný. Otázka konkretizace úmyslu je taktéž jednou z nejdůležitějších, jelikož právě v zamýšleném úmyslu se musí odlišovat od již kriminalizovaných jednání v trestním zákoníku obsažených.

Co? Poslední a nejtěžší otázkou je jaké konkrétní jednání má být postihováno. Úmysl v tomto může velmi pomoci a být i fakticky obsažen v definici takového jednání. Definice musí být dostatečně odlišná od jiných jednání již postihnutých trestním zákoníkem a dostatečně konkrétní a úzká pro omezení přílišného zásahu do svobody projevu. Nesmí například omezit projevy parodické či satirické, které slouží spíše pro pobavení než pro zlý úmysl. Příprava připadá v úvahu, nicméně pokus již ne. Ovšem možný by mohl být pokus nezpůsobilý. Například pokus na nezpůsobilém předmětu nebo nezpůsobilým subjektem. Již ze samotné podstaty se jedná o předčasně dokonané jednání. Další důležitou otázkou je také dodržení zásady subsidiarity trestní represe.

Vycházejí z odborných textů a nastíněných otázek je možné se pokusit navrhnout legální definici protiprávního jednání, které lze nazvat jako „Šíření dezinformací“. Jednání by bylo možné definovat následovně:

„Kdo ve velkém rozsahu a záměrně rozšiřuje tiskem, filmem, rozhlasem, televizí, veřejně přístupnou počítačovou sítí nebo jiným obdobně účinným způsobem zprávu, která je vědomě nepravdivá s úmyslem uvést v omyl, nebo využít omylu alespoň skupiny osob a tím získat pro sebe nebo pro jiného politický, ekonomický či jiný prospěch.“

Popřípadě lze polemizovat nad závažnějším způsobem provedení:

Kdo zprávu uvedenou v odstavci 1 rozšiřuje

- a) v úmyslu ohrozit svrchovanost, územní celistvost České republiky, ochranu jejích demokratických základů nebo ochranu životů, zdraví a majetkových hodnot;*
- b) za pomoci autonomního programu; nebo*
- c) v organizované skupině*

Definice stanovuje obecný subjekt „Kdo...“. Poté požadavek „velkého rozsahu“ propojeného se „skupinou osob“ cílí na postihnutí jednání významně zasahující společnost. Požadavek účinného způsobu šíření souvisí s konkretizací na prostor médií a internetu. „Vědomě nepravdivá“ v souvislosti se „záměrně“ příkládá zvláštní důraz na zlý a vědomý úmysl. Nepravdivost zprávy lze rozšířit i na zprávy s pravdivým základem, který je značným způsobem zkreslen. Toto platí podobně u nepravdivých zpráv v rámci šíření poplašných zpráv.²⁵ Takto definice adresuje i informace, které např. vydávají prohlášení irelevantních subjektů za prohlášení státních aktérů. Zmíněný „Omyl“ nebo „využití omylu“ vyjadřuje přirozený způsob, kterým dezinformace působí a její důsledek. „Pro sebe nebo pro jiného“ rozšiřuje definici i na třetí osoby. Prospěch je konkretizován pro odlišení od ostatních protiprávních jednání. Ovšem je nutno vytknout této i ostatním definicím skutečnost, že se jedná o předčasně dokonané jednání což lze považovat za jev nežádoucí obzvláště v případě omezení základních práv a svobod.

²⁵ Ščerba, F. a kol. Trestní zákoník. Komentář. 1. vydání (2. aktualizace). Praha: C. H. Beck, [online]. 2022. [cit. 2023-04-19] Komentář k §357, odst. 14

2.2 Kriminalizování dezinformací

Rizika, které dezinformace a jejich šíření skýtá jsou očividná. Možných důsledků, které mohou nastat v případě ignorování tohoto tématu, jsou si i státy a mezinárodní organizace. To lze demonstrovat zejména na zvyšující se aktivitě zákonodárců i akademiků na téma dezinformací, a i na výsledcích, které začínají přicházet v podobě zákonné regulace. Nicméně jak upozorňují zástupci Evropské unie, ani při takovém náročném úkolu se nesmí zapomínat na demokratické hodnoty a občanské svobody. Ti také pohlíží na dezinformace jako na významnou výzvu dnešní doby.²⁶ Přesto mnozí autoři upozorňují, že hloubkových výzkumů a studií na národní systémy a možnosti regulace dezinformací, stále není mnoho.²⁷ Lze říci, že nepřímou se na dezinformace a jejich šíření vztahují určité typy norem v národních právních řádech, a to zejména trestně právního charakteru.²⁸ Z tohoto lze usoudit, že trestně právní úprava dezinformací, třebaže nepřímá není nijak novým konceptem.

Lze zdůraznit, že významným objektem zájmu zákonodárců i šířitelů dezinformací jsou sociální sítě a jiné internetové platformy. Obzvláště sociální sítě se staly významným prostředkem šíření dezinformací,²⁹ což vyplývá již z jejich fungování. Právě algoritmické systémy doporučení a cílené reklamy jsou v tomto ohledu velmi efektivní a způsobilé dezinformace posilovat, cílit a ve velkém rozsahu šířit.³⁰ Důležité je také zmínit, že na takových sítích je šíření oproštěno od významných nákladů. Vytváření falešných prohlášení, manipulace s videi a fotografiemi (tzv. deep-fake) či fabrikace oficiálně vyhlášených dokumentů se díky neustále postupujícímu technologickému pokroku stále zjednodušuje³¹ a stává se hojně využívaným způsobem boje (např. deep-fake ukrajinského prezidenta Zelenského³²). Šíření může probíhat také velmi snadným a efektivním způsobem v podobě automatizovaného, autonomního softwaru (tzv. bot), který bez nutnosti ovládnutí člověkem rozšiřuje soukromé zprávy, řetězové e-maily, sdílí informace na sítích apod.³³ V neposlední řadě šíření napomáhají i nic netušící uživatelé nedostatečným ověřováním informací a důvěřováním zejména silně emotivnímu obsahu na což upozorňuje i Vojenské zpravodajství ve své zprávě.³⁴ Kvůli této

²⁶ Evropská unie, Evropská komise, Akční plán proti dezinformacím. [online]. 05.12.2018 [cit. 2023-04-14] dostupné z: [EUR-Lex - 52018JC0036 - EN - EUR-Lex \(europa.eu\)](#)

²⁷ Ó FATHAIGH, R. HELBERGER, N. APPELMAN, 2021 s. 2

²⁸ Ibid.

²⁹ Akční plán proti dezinformacím

³⁰ Ibid.

³¹ Ibid.

³² Např. zde: [Deepfake presidents used in Russia-Ukraine war - BBC News](#)

³³ SHU, K, BHATTACHARJEE, A, ALATAWI, F, et al. 2020 s. 3

³⁴ Výroční zpráva Vojenského zpravodajství 2020 s. 11

skutečnosti je obzvláště náročné rozlišování Dez-informací a Mis-informací jakožto nevědomě sdílené nepravdy a jak bylo popsáno již výše, právě vědomý, zlý úmysl je klíčový pro rozpoznávání a případné kriminalizování šíření dezinformací.³⁵

Jiní autoři upozorňují na potřebu pomalejšího postupu. Kriminalizace je podle nich pouhým „lčením“ symptomů celospolečenských a sociálních problémů. Zde upozorňují i na problém mizící důvěry občanů se kterým se potýkají státní instituce.³⁶ Varují i před neprozkoumaným dlouhodobým efektem dezinformací stejně jako jejich kriminalizace.³⁷

Nicméně aktuální trend směřuje významně směrem k boji s dezinformacemi za pomoci nejrůznějších nástrojů včetně kriminalizace. Významným důvodem bývá zejména ochrana demokratického politického zřízení, jelikož dezinformace často cílí právě na vyvolávání nedůvěry vůči politickému systému státu a demokracii jako takové, často za pomoci šíření apatie mezi obyvatelstvem na což upozorňuje i Ministertvo vnitra³⁸. Někteří autoři pohlíží na aktuální stav regulace jako na nedostačující, což legislativní reakci činí nevyhnutelnou a opodstatněnou³⁹ a nutnost regulace povyšují až na veřejný zájem a směřují zejména k veřejnoprávní regulaci sociálních sítí.⁴⁰ Na základě argumentů popsaných v této práci lze požadavky na silnější působení států považovat za legitimní.

³⁵ COLLEY T., F. GRANELLI a J. ALTHUIS. 2020 s. 93

³⁶ JARVIS J., Our problem isn't 'fake news.' Our problems are trust and manipulation, [online]. 12.06.2017, [cit. 2023-04-14]. dostupné z: <https://medium.com/whither-news/our-problem-isnt-fake-news-our-problems-are-trust-and-manipulation-5bfcd716440>

³⁷ COLLEY T., F. GRANELLI a J. ALTHUIS. 2020 s. 123

³⁸ Ministertvo vnitra, Definice dezinformací a propagandy

³⁹ SVOBODA T. 2021 s.592

⁴⁰ Ibid. s. 584

2.2.1 Východiska kriminalizace

Konkrétních argumentů pro regulaci a případnou kriminalizaci je mnoho a zde bude uveden pouze neúplný výčet z těch nejzávažnějších.

Sociální sítě jsou v centru zájmu zejména kvůli jejich vlastnostem, které z nich dělají aktéra s nejvíce možnostmi pro ovlivnění jiných v internetovém prostředí. Skrze vlastní regulaci a na opačné straně propagaci obsahu na platformách jsou schopné významně kontrolovat společenský diskurz s potenciálem ovlivňovat celostátní politiku. Na tomto základě někteří autoři přiznávají sociálním sítím postavení kvazi státních aktérů.⁴¹ Také jak bylo řečeno již dříve, v návaznosti na jejich vlastnosti přiznávají prostoru sociálním sítím postavení veřejného prostoru.⁴² Autoři vycházející z této teze, varují před faktickou správou tohoto veřejného prostoru, kterou provádí právě sítě samotné bez zákonného podkladu.⁴³ Důsledkem tohoto jejich významného postavení má být, že *de facto* rozhodují o tom, které projevy budou relevantní a dostanou se ke koncovému uživateli.⁴⁴ Právě kvůli těmto vlastnostem se sociální sítě stávají cílem dezinformačních kampaní šířící nepravdivé informace a často také tzv. hate speech resp. nejrůznější nenávistné projevy.⁴⁵ Avšak provozovatelé sociálních sítí si jsou vědomi nedostatků systému a zejména v poslední době v souvislosti s pandemií COVID-19, přichází s částečnou regulací projevů spojených s dezinformacemi. Přesto, jak správně zdůrazňuje Tomáš Svoboda, nelze pohlížet na sociální sítě jako jakési „ochránce veřejného zájmu.“⁴⁶ Regulace, kterou provádějí sociální sítě, jsou již samotnou formou velmi problematické a také svým často velmi neurčitým a širokým obsahem.⁴⁷

Dalším značným problémem je určitý psychologický faktor sociálních sítí, které fungují na základě sociální motivace v podobě podpory příspěvků uživatelů skrze tzv. lajky a sdílení.⁴⁸ To je jedním z důvodů proč uživatelé nedávají příliš významu přesnosti a pravdivosti, ale hlavně, aby "to mělo lajky" v pomyslném „závodu“ na sociálních sítích. Právě těchto psychologických a emočních faktorů zneužívají šířitelé dezinformací, jelikož právě emoční nátlak a emoce hrají významnou roli v šíření dezinformací.⁴⁹ Právě v takových emočních stavech slábnou

⁴¹ Ibid. s. 585

⁴² Ibid.

⁴³ Ibid. s. 587

⁴⁴ Ibid.

⁴⁵ Evropská unie, Evropská komise, On the European democracy action plan [online]. 03.12.2020 [cit. 2023-04-14]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52020DC0790&from=EN>

⁴⁶ SVOBODA T. 2021 s. 581

⁴⁷ Ibid. s. 583

⁴⁸ RATHJE, S., J. ROOZENBEEK, J. J. VAN BAVEL a S. VAN DER LINDEN. Accuracy and social motivations shape judgements of (mis)information. *Nature Human Behaviour* [online]. 06.03.2023 [cit. 2023-04-14]. ISSN 2397-3374. Dostupné z: doi:10.1038/s41562-023-01540-w

⁴⁹ SHU, K, BHATTACHARJEE, A, ALATAWI, F, et al. 2020 s. 6

schopnosti uživatelů rozlišit dezinformace. To samé nastává při kontaktu s informacemi, které odpovídají přesvědčení a světonázoru uživatelů.⁵⁰ Také informace vycházející ze zdrojů, které uživatel pokládá za důvěryhodné, se vyznačují rychlejším šířením a posilováním již existujícího přesvědčení.⁵¹ Právě na základě těchto faktorů jsou dezinformace vytvářeny účelně emotivním jazykem, určený k zaujetí a přesvědčení pro umocnění vlivu na uživatele.

Nicméně šíření pouze nepravdivých zpráv již není jediný způsob, jakým dezinformace fungují. Jako další lze uvést zkreslování informací, klamání a manipulaci s uživateli například prostřednictvím falešných profilů pro umocnění šíření žádaných narativů na konkrétní politické či sociální otázky.⁵² Třebaže vytváření takového obsahu bývalo do nedávné doby nákladné, dnes již odpadá i tato překážka. Pro co nejrychlejší a nejrozsáhlejší šíření je již možné zneužít pokročilé umělé inteligence, která v posledních letech prochází významnými pokroky jak na poli textovém, tak i grafickém.⁵³ Pro ještě efektivnější šíření jsou taktéž využíváni boti, kteří rozšiřují dezinformační obsah automaticky.⁵⁴

Dezinformace mají jak celospolečenský, tak i mezinárodní význam. Jak zní z Evropské Unie, dezinformace jsou již dnes součástí tzv. hybridního boje, kdy jsou často využívány k ovlivňování společenských diskusí a demokratických procesů.⁵⁵ Avšak na toto se neomezuje pouze cizí země, ale původci dezinformací jsou nezdědka i uvnitř státu nebo mají podobu nestátních aktérů. Evropská Unie taktéž varuje před dezinformacemi, které jsou používány státy uvnitř jejich vlastního území, proti vlastním občanům.⁵⁶ Vojenské zpravodajství také varuje před stoupajícím významem dezinformací v krizových a nejistých dobách, kdy stoupá ochota obyvatel důvěřovat nezaručeným zprávám a dále je šířit.⁵⁷ Další důležitý dopad dezinformací také vidí nejen v krátkodobém, ale dlouhodobém dopadu snažící se trvale ovlivnit společenské poměry ve společnosti.⁵⁸ Často se šířitelé dezinformací a manipulátoři snaží těchto cílů dosáhnout pomocí extrémní polarizace společnosti, kdy ze skupin dělá navzájem nebezpečné nepřátele. Takové působení může vyústit až v rozvrat společnosti bez jistot a důvěry, která se stává snadným cílem pro další dezinformační působení.⁵⁹

⁵⁰ Ibid.

⁵¹ LEWANDOWSKY S., COOK J., ECKER U. et. al. The Debunking Handbook 2020 [online]. 2020, s. 19 [cit. 2023-04-14]. Dostupné z: <https://www.climatechangecommunication.org/debunking-handbook-2020/>. DOI:10.17910/b7.1182. s. 9

⁵² Akční plán proti dezinformacím

⁵³ SHU, K, BHATTACHARJEE, A, ALATAWI, F, et al. 2020 s. 12

⁵⁴ Ibid.

⁵⁵ Akční plán proti dezinformacím

⁵⁶ Ibid.

⁵⁷ Výroční zpráva Vojenského zpravodajství 2020, s. 11

⁵⁸ Ibid.

⁵⁹ Ibid.

V akademických kruzích stále převládá nejistota ohledně dopadu dezinformací, před kterým je varováno. Například v oblasti strategické komunikace je za jeden z dopadů považována změna či posilování žádaného přesvědčení a světového názoru.⁶⁰ K této problematice Colley et al. přicházejí s vlastním rozlišením dopadů dezinformací, které rozdělují na a) Šíření b) Psychologický efekt na postoje c) Ovlivnění chování, typicky volební účast a rozhodování a zájem o politiku samotnou a d) Společenský efekt, zejména snižování důvěry v instituce či polarizace společnosti.⁶¹ Colley taktéž ilustruje vliv dezinformací na fungování státu v realitě na příkladu Velké Británie. Zde v souvislosti s nemocí COVID-19 došlo k celostátnímu nedostatku léku Paracetamol v návaznosti na rozšíření dezinformací, které doporučovali neužívat alternativní lék Ibuprofen. Kromě tohoto incidentu také odkazují na odlišné případy související s nemocí z roku 2020, kdy skupina britských občanů z vandalizovala a poškodila telekomunikační stožáry 5G na popud dezinformací, že tyto stožáry napomáhají šíření nemoci.⁶²

⁶⁰ COLLEY T., F. GRANELLI a J. ALTHUIS. 2020 s. 94

⁶¹ Ibid., v originále Spread, Attitude change or reinforcement, Behaviour change, Broader societal impact

⁶² Ibid. s. 98-99

2.2.2 Kriminalizace ve světě a aktuální trendy

S růstem dezinformací také roste zájem jak ze strany provozovatelů sociálních sítí, kde se primárně šíří, tak ze strany států, kteří na dezinformace začínají pohlížet jako na vážnou hrozbu. Avšak legislativa stále není jednotná (např. ze strany Evropské unie), a proto se ve světě můžeme setkávat s různou mírou i způsoby zásahů proti dezinformacím, dle různých možností a přístupů provozovatelů sociálních sítí i států. V této kapitole budou rozebírány různé přístupy a směřování států v souvislosti s dezinformacemi a v některých případech, i jejich kriminalizaci.

Vzhledem ke zvyšující se aktivitě států jdou kladeny vyšší nároky i na provozovatele sociálních sítí. Ti jsou ve světle zvyšující se aktivity států v této tematice nuceni vyvíjet vlastní aktivitu. Někteří provozovatelé sociálních sítí se obrací na samotné uživatele. Kupříkladu síť Facebook provozovaný společností Meta zavádí systém nahlašování příspěvků, které vykazují známky dezinformací a falešných zpráv.⁶³ První kroky činí i Google který se začíná angažovat ve vzdělávání dětí a mladistvých v rámci bezpečnějšího užívání internetu a rozpoznávání závadného obsahu.⁶⁴ K problematice se také ve svém prohlášení vyjádřil Tim Cook, generální ředitel společnosti Apple, kde volá po efektivnějším boji proti dezinformacím a botům na platformách anebo po zařazení předmětů, které by se věnovaly bezpečnějšímu fungování na internetu a rozpoznávání dezinformací, do školní výuky.⁶⁵ Přesto tyto aktivity jsou pro některé autory nedostačující a kritičtí autoři nevěří v jakýkoli zásadnější dopad těchto aktivit na realitu a fungování sociálních sítí. K tomuto zdůrazňují zejména nutnost rozbití sociálních bublin, které se na sítích tvoří a změnu algoritmů, který by měl přestat uživatelům podsouvat pouze informace se kterými souhlasí.⁶⁶ I přes snahy soukromých společností se dezinformacím začínají věnovat státy v Evropě i po světě.⁶⁷ Evropská unie vytvořila komplexní systém doporučení a dalších dokumentů, jako například Akční plán proti dezinformacím, který si dává tři cíle: propagaci svobodných a spravedlivých voleb, posílení svobody a plurality sdělovacích prostředků a boj proti dezinformacím.⁶⁸

Z jednotlivých států se lze jako první zaměřit na sever Evropy, konkrétně na Litvu, Dánsko a Švédsko, kteří volí značně rozdílné přístupy. Litva využívá zákona z roku 1996 ve znění

⁶³ SHU, K, BHATTACHARJEE, A, ALATAWI, F, et al. 2020 s. 11

⁶⁴ Ibid. s. 14

⁶⁵ WARDLE C., DERAKHSHAN H. 2017 s. 57

⁶⁶ Ibid. s. 52

⁶⁷ Ibid. s. 70

⁶⁸ PRUCKOVÁ, Michaela. Právo na přístup k internetu: současný postoj Organizace spojených národů a Evropské unie. *Revue pro právo a technologie* [online]. 2022, 13(25), 39-66 [cit. 2023-04-14]. ISSN 1805-2797. Dostupné z: doi:10.5817/RPT2022-1-2. s. 56

poslední novely z roku 2021 o poskytování informací veřejnosti.⁶⁹ Ten dezinformace definuje jako „Úmyslně šířené nepravdivé informace“ v čl. 2 odst. 15 a zakazuje jejich šíření v čl. 19 odst. 1–1:

Článek 19. Informace, které se nesmí zveřejňovat

1. Ve sdělovacích prostředcích je zakázáno zveřejňovat informace, které:

1) šíří dezinformace, válečnou propagandu, podněcují k válce a podněcují k narušení svrchovanosti Litevské republiky – ke změně jejího ústavního pořádku, k zásahům do její nezávislosti nebo k narušení její územní celistvosti;

V případě porušení je postup v rukou policie, která může nařídit znepřístupnění informací, které porušují tento zákon na 72 hodin a s povolením soudu i déle jak 72 hodin. Dále tento zákon stanovuje odpovědnost tvůrců a šířitelů takových informací kdy může být soudem nařízen zákaz další činnosti v případě porušení. Oproti Litvě zvolilo Švédsko přístup odlišný, který spočívá v založení Agentury psychologické ochrany. Tato státní agentura se zaměřuje na výzkum, prevenci a obranu před šířením závadných informací. Švédsko nemá zákon, který by se věnoval konkrétně dezinformacím. Nakonec Dánsko taktéž nemá zákon, který by se věnoval šíření dezinformací, nicméně stejně jako ve Švédsku jsou kriminalizovány např. jednání proti státům samotným, propaganda nebo nenávistné projevy.

Ze západní Evropy lze zmínit Německo, Francii, Nizozemí a Rakousko, kdy zejména Německo je velmi významné v problematice dezinformací. Právě v Německu od roku 2017 platí *Netzwerkdurchsetzungsgesetz*⁷⁰ (zkráceně označován jako NetzDG), ve volném překladu zákon o vynucování práva v síti. Třebaže necílí výslovně na dezinformace, je určen k efektivnímu vymáhání povinností sociálních sítí spočívající v mazání obsahu, který je zjevně ilegální. Mezi to patří např. jednání, které naplňuje znaky pomluvy, podněcování k nenávisti či trestné činnosti nebo také vyhrožování spáchání trestného činu. Pokud provozovatelé sociálních sítí neplní své povinnosti v souladu s tímto zákonem, mohou čelit pokutám až do 50 milionů eur. Jedná se také o inspiraci, podle které další státy tvoří své vlastní zákony. Nicméně již před

⁶⁹ Litva. Zákon č. I-1418 Law on the provision of information to the public ze dne 02.06.1996 ve znění posledního dodatku č. XIV-240 ze dne 15.04.2021. [online]. [cit. 2023-04-14]. dostupné z: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/b90a7c321c7b11ecad9fbbf5f006237b?jfwid=>

⁷⁰ Německo. Zákon Act to Improve Enforcement of the Law in Social Networks (Network Enforcement Act) [online]. [cit. 2023-04-14]. Dostupné zde: https://www.bmj.de/SharedDocs/Gesetzgebungsverfahren/Dokumente/NetzDG_engl.pdf?jsessionid=152F76A9D9617A40D2A3CFCCFC21F62E.1_cid289?__blob=publicationFile&v=2

schválením tohoto zákona byla věnována jeho ústavnosti rozsáhlá diskuse. Mnozí autoři ho považují za vážné porušení svobody projevu a upozorňují na jeho zneužívání v autoritářských státech k narušení svobody projevu na základě vlastních zákonů, které kopírují NetzDG. Podrobně se NetzDG věnuje Jiří Hadaš ve svém článku.⁷¹ Sousední Francie také zvolila cestu zákonné úpravy. V roce 2018 byl přijat zákon o boji proti manipulaci s informacemi, který upravuje povinnosti provozovatelů sociálních sítí v případech voleb a volebních kampaní anebo i například debat veřejného zájmu. Umožňuje instituci Conseil supérieur de l'audiovisuel (CSA) zakázat rozhlasové a televizní vysílání představující vážné riziko útoku na důstojnost, svobodu, majetek a pluralitu názorů, ochranu dětí a mladistvých, veřejný pořádek, zájmy národní obrany nebo ohrožení zájmu národa, včetně řádného fungování institucí. Pro svou rozporuplnost byl předložen Ústavní Radě k posouzení jeho souladu s francouzskou Ústavou. Nicméně Ústavní Rada námitky odmítla. Ve své argumentaci zmínila také skutečnost, že jsou vyňaty parodie, částečné nepřesnosti nebo pouhá přehánění a zákon jasně vymezuje tři kumulativní podmínky dezinformací: musí být automatizované, masové a úmyslné. Podrobně se tomuto zákonu věnuje Jiří Hadaš ve svém článku.⁷² Přesto tímto snahy o kriminalizaci ve Francii neustaly a 2020 byl navrhnout po vzoru právě německého NetzDG další zákon, tzv. Avia law. Avia stanovoval podobné povinnosti jako jeho německý protějšek, zejména odstranění očividně nezákonného obsahu do 24 hodin. S jeho návrhem se také nesla značná kontroverze a byl taktéž předložen Ústavní Radě, která rozhodla o jeho zrušení.⁷³ Argumentovala mj. jeho porušováním svobody projevu v míře, která nebyla nezbytná, vhodná ani proporcionální k cílenému účelu. Jako další se vydalo na cestu regulace Rakousko⁷⁴, které také bralo inspiraci od svých německých a francouzských protějšků. V roce 2021 nabyl platnosti legislativní balíček „Hass im Netz“ (Nenávist na síti). Podobně jako jeho francouzská a německá předloha ukládá povinnost provozovatelům odstanit zjevně nezákonný obsah do 24 hodin nebo čelit značným pokutám. Na rozdíl od předchozích úprav se vyznačuje lepším systémem stížností a náprav, kterých se mohou domáhat osoby, jejichž obsah byl takto odstaněn.

⁷¹ HADAŠ J. Dezinformace a fake news pohledem právních předpisů ve Spolkové republice Německo [online]. 13.05.2019 [cit. 2023-04-14]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/dezinformace-a-fake-news-pohledem-pravnich-predpisu-ve-spolkove-republice-nemecko-109322.html>

⁷² HADAŠ J. Dezinformace a fake news pohledem zákonů ve Francii [online]. 01.10.2019 [cit. 2023-04-14]. Dostupné z: https://www.epravo.cz/top/clanky/dezinformace-a-fake-news-pohledem-zakonu-ve-francii-110029.html#_ftn1

⁷³ Francie. Ústavní rada. Rozhodnutí Ústavní rady č. 2020-801 DC ze dne 18. června [online] [cit. 2023-04-14]. Dostupné (francouzsky) zde: <https://www.conseil-constitutionnel.fr/decision/2020/2020801DC.htm>

⁷⁴ Shrnuto např. zde: https://inventory.adt.ac/wiki/Austria_Policies_Affecting_Disinformation [online] [cit. 2023-04-14]

Co spojuje všechny tři přístupy je úprava cílící na samotné provozovatele, kterým jsou ukládány povinnosti, primárně odstraňování závadného obsahu. Dalším společným prvkem je označení problematického obsahu jako „závadný“ či „zjevně nezákonný“. Toto vymezení užívají ve vztahu, k upravenému protiprávnímu jednání. Ty vyplývají z národních trestních úprav a není tvořena nová skutková podstata zaměřující se konkrétně na dezinformace a jejich šíření. Odlišně se k dezinformacím staví např. Nizozemí, které se angažuje cestou osvětových kampaní a dalšími iniciativami varujícími před dezinformacemi a jejich nebezpečím a dezinformace neadresuje zákonem.

Mimo Evropskou unii je možné se podívat na další státy, které se vydali cestou legislativní úpravy dezinformací. Cestou regulace se vydalo například Turecko⁷⁵ a Singapur. V Turecku již od roku 2007 na základě zákona č. 5651 má vláda pravomoc zablokovat internetové stránky, a to i bez předchozího soudního povolení. V roce 2020 přibyl zákon velmi podobný německému NetzDG. Pod hrozbou pokuty až 700 000 amerických dolarů jsou provozovatelé povinni k odstanění obsahu, který je vládou shledán jako závadný. Je značně kritizován pro porušování svobody názoru a projevu. Singapur je v regulaci ještě komplexnější. V roce 2019 byl přijat zákon na ochranu před lživými informacemi na internetu a manipulací. Jedná se o komplexní zákon směřující proti úmyslnému šíření lživých informací a ukládá drakonické tresty v případě porušení. Konkrétně ve svém článku 7. části 2.⁷⁶ protiprávní jednání konkretizuje následovně:

7.— (1) Osoba nesmí v Singapuru nebo mimo něj učinit žádný úkon, aby v Singapuru sdělila prohlášení, o kterém ví nebo má důvod se domnívat, že

(a) se jedná o nepravdivé prohlášení o skutečnosti; a

(b) sdělení tohoto prohlášení v Singapuru může

- (i) poškodit bezpečnost Singapuru nebo jakékoli jeho části;*
- (ii) poškodí veřejné zdraví, veřejnou bezpečnost, veřejný klid nebo veřejné finance;*
- (iii) poškodí přátelské vztahy Singapuru s jinými zeměmi;*
- (iv) ovlivňovat výsledek voleb do úřadu prezidenta, všeobecných voleb poslanců, doplňovacích voleb poslance nebo referenda;*
- (v) podněcovat pocity nepřátelství, nenávisti nebo zlé vůle mezi různými skupinami osob; nebo*

⁷⁵ Shrnuto např. zde: https://inventory.adt.ac/wiki/Turkey_Policies_Affecting_Disinformation [online] [cit. 2023-04-14]

⁷⁶ Singapur. Zákon č. 18/2019 Protection from Online Falsehoods and Manipulation Act ze dne 02.08.2019 ve znění posledního dodatku ze dne 31.12.2021 [online] [cit. 2023-04-14]. dostupné z: <https://sso.agc.gov.sg/Act/POFMA2019#xv->

- (vi) *snižovat důvěru veřejnosti v plnění jakýchkoli povinností nebo funkcí vlády, státního orgánu, statutárního orgánu nebo části vlády, státního orgánu nebo statutárního orgánu nebo ve výkon jakékoli jejich pravomoci.*
-

V případě porušení může jednotlivec čelit pokutě až do výše 50 000 singapurských dolarů (přibližně 800 000 Kč) nebo trestu odnětí svobody, a to až do výše 5 let. Pokud pachatel využije falešného internetového profilu, nebo bota může čelit pokutě až 100 000 singapurských dolarů nebo odnětí svobody až na 10 let. (7-2 a 7-3 zákona) Pro společnosti provozující internetové stránky a sociální sítě platí povinnost sdělení v citovaném článku 7 na příkaz státního činitele odstranit, opravit či jinak zamezit dalšímu porušování tohoto zákona. V případě, že nedodrží své povinnosti, je možné uložit pokutu až do výše 1 000 000 singapurských dolarů. Důležité je zmínit také výkladové ustanovení v článku 3 podčlánku 2 věnující se definici „sdělení prohlášení“, které figuruje v citovaném článku 7:

V části 2 je prohlášení sdělováno v Singapuru, pokud je zpřístupněno jednomu nebo více koncovým uživatelům v Singapuru na internetu nebo jeho prostřednictvím.

- (a) *internetu; nebo*
(b) *MMS nebo SMS.*
-

Drakonické tresty, vágně upravené možné dopady nepravdivého sdělení a skutečnost, že je možno se takového jednání dopustit i pouze vůči jednomu člověku z tohoto zákona činí zásadně problematický způsob regulace a zákon budí celosvětově značnou kontroverzi. Zatímco v Singapuru stále regulace přežívá, v sousední Malaysii⁷⁷, ve které byl v roce 2018 zaveden podobný zákon, již v roce 2019 přistoupili k jeho zrušení.

V této kapitole byly zmíněny státy, které se legislativě aktivně věnují, nicméně mnoho států ponechává boj proti dezinformacím bez nové dezinformační legislativy nebo využívá již zavedených institutů. V některých státech probíhají diskuse směřující k postupné kriminalizaci ve formě dezinformačních zákonů. Zde lze uvést Velkou Británii, Slovensko nebo Českou republiku. Avšak veškeré snahy se setkávají s podobnými problémy základních svobod a technických, ekonomických či praktických překážek.

⁷⁷ Shrnutí např. zde: https://inventory.adt.ac/wiki/Malaysia_Policies_Affecting_Disinformation [online] [cit. 2023-04-14]

2.3 Překážky kriminalizace

Pokusy o kriminalizaci dezinformací za pomoci legislativy či jiného působení s sebou nesou mnoho zásadních problémů. Není jediné příčiny ani pomyslného „léku“ v jakékoli podobě. Jedná se o problém celospolečenský a stále existuje mnoho neznámých z hlediska sociologického, či etnografického.⁷⁸ Jak již bylo řečeno výše, samotná problematika koncepce a pojmu dezinformací je natolik kontroverzní, že jakékoli snahy o legislativu jsou velmi nebezpečné. K tomuto varují mezinárodní organizace ve Společném prohlášení o svobodě projevu a „falešných zprávách“, dezinformacích a propagandě (2017)⁷⁹ před nebezpečím, které může nezodpovědná legislativa skýtat pro svobodu názoru a projevu. Stejně tak Evropská Unie klade důraz požadavek co největší svobody médií, která hraje významnou roli v poskytování nezávislých a spolehlivých informací pro občany a jejich možnost činit informovaná rozhodnutí.⁸⁰ Také varují před porušování svobody médií, které nastává ze strany států ve jménu boje proti dezinformacím.⁸¹ Právě ochranu médií a novinářů pokládají za klíčovou v budoucnosti boje proti dezinformacím a manipulacím v prostředí internetu.

Svoboda médií a svoboda názoru a projevu jsou zásadní bariéry jakékoli legislativy na které musí být brán ohled za každých okolností. Svoboda projevu je v tomto ohledu nejzásadnější, jelikož na jejím základě mohou občané projevovat své názory a postoje veřejně bez obavy z možného zásahu státu.⁸² Rozsah takových projevů je nicméně omezen zákonnými limity, které stanovují, jaké projevy již nejsou legitimní a legální v demokratické společnosti.

Dalším problémem je vnější projev dezinformací. Tedy, že se jedná o šíření informací směřující k manipulaci s míněním a názory občanů. Právě takové šíření není nikterak nelegální, jelikož v demokratických společnostech je takové ovlivňování zastřešeno právě svobodou projevu a názoru.⁸³ Pro zjednodušení se legislativa týkající se dezinformací zaměřuje na dopad takových dezinformací v realitě. Nicméně posuzovat takový dopad je velmi obtížné. K tomuto si vypomáhá sledováním samotného šíření. Typicky ve formě sdílení, lajků nebo navštěvovanosti stránek či profilů.⁸⁴ Právě proto se i legislativa soustředí na regulaci takového

⁷⁸ COLLEY T., F. GRANELLI a J. ALTHUIS. 2020 s. 129

⁷⁹ Společné prohlášení o svobodě projevu a „falešných zprávách“, dezinformacích a propagandě. [online] 03.03.2017. [cit. 2023-04-14]. Dostupné z: <http://www.osce.org/fom/302796>

⁸⁰ Evropská unie, Evropská komise, On the European democracy action plan 2020

⁸¹ Ibid.

⁸² PAMMENT J., NOTHHAFT H., FJÄLLHED A. Countering Information Influence Activities: The State of the Art. MSB [online]. 2018, s. 137 [cit. 2023-04-14]. ISBN 978-91-7383-865-8. Dostupné z: <https://www.msb.se/RibData/Filer/pdf/28697.pdf>. s. 112

⁸³ Ibid. s. 113

⁸⁴ COLLEY T., F. GRANELLI a J. ALTHUIS. 2020 s. 96

šíření v internetovém prostředí a regulaci samotných platform k tomu užívaných.⁸⁵ S tím však někteří autoři nesouhlasí a varují před presumováním dopadu více než prokazováním toho, jaký reálný dopad dezinformace má či může mít.⁸⁶ Problémem také je, že sledování takového dopadu je značně omezené, jelikož se soustředí výlučně na osoby pohybující se na internetu a možný dopad mimo něj již sledován typicky není.⁸⁷

Dalším značným problémem je i vnímání snah o regulaci veřejností. Když stát volí přístup osvětových kampaní nebo dokonce legislativy může se zdát v očích veřejnosti, že svým občanům nedůvěřuje v rozlišování dezinformací a manipulací od informací pravdivých bez nekalých úmyslů. Jinak řečeno, že stát bude za občany rozhodovat co je pravda a co lež, co je správné a co špatné, jak správně kriticky přemýšlet o informacích a co je nedostatečné. Avšak takový přístup naráží na odpor právě z těchto důvodů, kdy si občané přejí ponechat autonomii v rozhodování a posuzování informací, které se jim dostává.⁸⁸ K tomuto také Colley et al. přidává příklad Velké Británie, kde občané a vládnoucí garnitura pohlíží na dezinformace docela jinak. Občané považují užívání zavádějících informací v každodenní rutině mezi politiky i tradičními médii za mnohem větší hrozbu.⁸⁹ Informace právě od těch politiků, kteří by měli dezinformačními zákony rozhodovat o tom dezinformace je a co ne. Co je pravda a co lež. Společenská diskuse se v takovém případě přesouvá směrem k posuzování a interpretaci informací, kterých se občanům dostává. Takový přístup může být v zásadě pozitivní, jelikož může napomáhat ke kritickému uvažování. Nicméně jak Colley upozorňuje, takový přístup může vést k nedůvěřivosti ke všem informacím, kdy se veškeré informace mohou zdát stejně nespolehlivé. To může být důvodem proč šířitelé dezinformací a manipulací nehledí na okamžité ohlasy veřejnosti. Hlavní je, že se jejich šíření věnují média ať za účelem zprostředkování a šíření nebo naopak vyvracení.⁹⁰ To znamená, že pokud se jim jakkoli a za jakýmkoli účelem věnujeme, dáváme šířitelům právě to, co je jejich hlavním cílem. Dezinformace se dostává do povědomí občanů a získává pokrytí, dosah, kontroverze, diskuse a dále se šíří.⁹¹ Právě toto opakované a mnohačetné vystavení z nepravdivých informací dělá

⁸⁵ Ibid.

⁸⁶ Ibid.

⁸⁷ Ibid. s. 102

⁸⁸ Ibid. s. 118

⁸⁹ Ibid. s. 106

⁹⁰ MARWICK A. a R. LEWIS (2017) Media Manipulation and Dis-information Online, Data & Society [online]. 2017, s. 104 [cit. 2023-04-14] Dostupné z: https://datasociety.net/wp-content/uploads/2017/05/DataAndSociety_MediaManipulationAndDisinformationOnline-1.pdf. s. 39

⁹¹ Jarvis J. 2017

informace uvěřitelné a pravdivé, jak vychází z výzkumů. Tedy čím více je vidět, tím je důvěryhodnější.^{92 93}

Významným faktorem je také osobní přístup k informacím a rozlišování jejich pravdivosti a relevance, kdy je možné sledovat motivace k odklonu od pravdivosti k zachování například statusu a sounáležitosti ve skupině.⁹⁴ Na druhou stranu ze studií vyplývá, že lidé mohou být ovlivněni i finanční či jinou pozitivní motivací k opačnému výsledku. V takovém případě mohou díky takové motivaci spolehlivěji rozeznávat nepravdivé informace.⁹⁵

Situaci neulehčují ani samotné platformy, které jsou využívány k šíření dezinformací a jejich provozovatelé. Možnost, že by se mohly tyto soukromé entity sami omezit v rámci boje proti dezinformacím je dle některých autorů velmi nepravděpodobná.⁹⁶ Také velké sociální sítě se brání korigování diskuse na platformách a omezování dezinformačního obsahu.

V neposlední řadě lze zmínit také samotnou povahu prostoru sociálních sítí. Jejich význam jako center významné části společenské diskuse a sociálního života je vyšší každým rokem. Dle některých autorů se jedná o „novodobá veřejná fóra“ nebo „digitální veřejný prostor“⁹⁷ a s tím již zmíněné problémy s omezováním projevu na těchto platformách v návaznosti na svobodu projevu a nebezpečí možné cenzury ze strany státu, pokud se rozhodne přistoupit k regulaci. Za aktuální situace se s omezováním projevu na platformách setkáváme ze strany samotných provozovatelů pouze ve formě pravidel a zásad užívání platformy. Jedná se o právně nejasná pravidla s minimální možností přezkumu rozhodnutí, která jsou založena na domnělém porušení zmíněných zásad. S tím také souvisí pochybné praktiky provozovatelů, kdy uživatel nemá možnost dozvědět se, že je určitým způsobem postihován. K tomuto je upozorňováno zejména na tzv. „shadow banning“.⁹⁸

⁹² PENNYCOOK G. a D. G. RAND. Who falls for fake news? The roles of bullshit receptivity, overclaiming, familiarity, and analytic thinking. *Journal of Personality* [online]. 2020, 88(2), 185-200 [cit. 2023-04-14]. ISSN 0022-3506. Dostupné z: doi:10.1111/jopy.12476. s. 186

⁹³ FAZIO L. K., N. M. BRASHIER, B. K. PAYNE a E. J. MARSH. Knowledge does not protect against illusory truth. *Journal of Experimental Psychology: General* [online]. 2015, 144(5), 993-1002 [cit. 2023-04-14]. ISSN 1939-2222. Dostupné z: doi:10.1037/xge0000098. s. 993

⁹⁴ RATHJE, S., J. ROOZENBEEK, J. J. VAN BAVEL a S. VAN DER LINDEN 2023 s.

⁹⁵ Ibid

⁹⁶ WARDLE C., DERAKHSHAN H. 2017 s. 62

⁹⁷ SVOBODA T. 2021 s. 585

⁹⁸ Ibid. s. 591

3 Závěr

Závěrem lze shrnout několik výstupů, které vyplynuly z práce. Téma samotného pojmu dezinformací je zásadní pro jakoukoli formu legislativy, avšak je velmi náročné na uchopení. Definice nedosahují nároků a požadavků, které jsou potřeba v případě legislativních návrhů. Jedná se o téma živé a diskutované zejména v zahraničí, přesto je žádoucí před legislativní akcí více a podrobněji rozšířit zkoumání takového pojmu, než bylo možné v rozsahu této práce. Při tomto postupu se nesmí zapomínat na specifičnost a systematiku českého právního prostředí. Jako další lze uvést, že dezinformace jsou jevem nežádoucím, který vyžaduje naši pozornost. Avšak v aktuálním stavu poznání takto komplexního tématu je obzvláště důležité se neunáhlivat k radikálním rozhodnutím. To platí zejména pro legislativní úpravu v podobě radikálních a drakonických zákonů omezující základní svobody. Dále je dobré upozornit na přístup ostatních států, kdy většina neadresuje dezinformace přímo. V případě těch, kteří v posledních letech přijali často kontroverzní zákony je správné slepě neargumentovat existencí takové legislativy. Analýza a komparace trestních zákonů v této práci zmíněných stejně jako příslušných právních systémů s prostředím českého práva může být přínosným pokračováním této práce. Zde se lze zaměřit zejména na Litvu, Německo, Francii a případně Singapur. V dalším směřování se nesmí zapomínat ani na vztah dezinformací a základních svobod jako právního základu a východiska, na které je potřeba brát ohled za všech okolností. Nakonec je správné uvést, že neméně důležitý je výzkum zaměřený na praktickou stránku věci. Je žádoucí v navazujících pracích podrobně rozebrat aplikační praxi, která se vztahuje k dezinformacím. Zejména postupy a aplikaci Policíi ČR, Státním zastupitelstvím a také rozhodovací praxí českých soudů. K tomuto by také byla možná komparace zahraniční aplikační praxe. Účelem by byla odpověď na potřebnost nových speciálních zákonů či skutkových podstat nebo zdali aktuální právní stav postačuje orgánům činných v trestním řízení.

Ve světle uvedených poznatků nelze jednoznačně doporučit legislativní akci, která by směřovala konkrétně na dezinformace. Třebaže situace je natolik vážná, že diskuse o případné kriminalizaci se může zdát legitimní, stále neexistuje dostatek výzkumu v českém prostředí na toto téma.

4 Použité zdroje

Odborné publikace, články a studie:

- 1) PARK, A., M. MONTECCHI, C. 'Mitsu' FENG, K. PLANGGER a L. PITT. UNDERSTANDING 'FAKE NEWS': A BIBLIOGRAPHIC PERSPECTIVE. Defence Strategic Communications [online]. 2020, (8), 141-172 [cit. 2023-04-14]. ISSN 25009478. Dostupné z: doi:10.30966/2018.RIGA.8.4.
- 2) SŁUGOCKI W., B. SOWA. Disinformation as a threat to national security on the example of the COVID-19 pandemic. Security and Defence Quarterly [online]. 2021, 35(3), 63-74 [cit. 2023-04-14]. ISSN 2300-8741. Dostupné z: doi:10.35467/sdq/138876
- 3) PAMMENT J. LINDVALL K. A. Fact-checking and debunking: a best practice guide to dealing with disinformation. NATO Strategic Communication Centre of Excellence. [online]. 2021, s. 51 [cit. 2023-04-14]. ISBN 978-9934-564-95-6, dostupné z: <https://www.stratcomcoe.org/fact-checking-and-debunking>,
- 4) CANIGLIA, C. S. International Regulation on Disinformation: The Case for a Multilateral, Multi-Stakeholder Approach. Proceedings of the ASIL Annual Meeting [online]. 2021, 115, 307-310 [cit. 2023-04-14]. ISSN 0272-5037. Dostupné z: doi:10.1017/amp.2021.124
- 5) MILO D., KLINGOVÁ K., MANDÍK P. Countering Information War, GLOBSEC Policy Institute [online]. 2016 [cit. 2023-04-14]. Dostupné z: https://www.globsec.org/sites/default/files/2017-09/countering_information_war.pdf
- 6) BREAKSTONE, J., M. SMITH, S. WINEBURG, et. Al. Students' Civic Online Reasoning: A National Portrait. SSRN Electronic Journal [online]. [cit. 2023-04-14]. ISSN 1556-5068. Dostupné z: doi:10.2139/ssrn.3816075
- 7) ¹ SHU, K., A. BHATTACHARJEE, F. ALATAWI, et. al. Combating disinformation in a social media age. WIRES Data Mining and Knowledge Discovery [online]. 2020, 10(6) [cit. 2023-04-14]. ISSN 1942-4787. Dostupné z: doi:10.1002/widm.1385
- 8) SVOBODA T. Sociální sítě a veřejný zájem, Právník č. 7/2021 [online]. 2021 580 – 596 [cit. 2023-04-14]. Dostupné z: <https://www.ilaw.cas.cz/casopisy-a-knihy/casopisy/casopis-pravnik/archiv/2021/2021-7.html?a=3592>
- 9) Ó FATHAIGH, R., N. HELBERGER a N. APPELMAN. The perils of legally defining disinformation. Internet Policy Review [online]. 2021, 10(4) [cit. 2023-04-14]. ISSN 2197-6775. Dostupné z: doi:10.14763/2021.4.1584
- 10) WARDLE C., DERAKHSHAN H. INFORMATION DISORDER: Toward an interdisciplinary framework for research and policy making Information Disorder Toward an interdisciplinary framework for research and policymaking. [online]. 2017, [cit. 2023-04-14]. Dostupné z: <https://rm.coe.int/information-disorder-toward-aninterdisciplinary-framework-for-research/168076277c>
- 11) COLLEY, T. F. GRANELLI a J. ALTHUIS. DISINFORMATION'S SOCIETAL IMPACT: BRITAIN, COVID, AND BEYOND. Defence Strategic Communications [online]. 2020, (8), 89-140 [cit. 2023-04-14]. ISSN 25009478. Dostupné z: doi:10.30966/2018.RIGA.8.3.
- 12) JARVIS J., Our problem isn't 'fake news.' Our problems are trust and manipulation, [online]. 12.06.2017, [cit. 2023-04-14]. dostupné z: <https://medium.com/whither-news/our-problem-isnt-fake-news-our-problems-are-trust-and-manipulation-5bfbc716440>
- 13) RATHJE, S., J. ROOZENBEEK, J. J. VAN BAVEL a S. VAN DER LINDEN. Accuracy and social motivations shape judgements of (mis)information. Nature

- Human Behaviour [online]. 06.03.2023 [cit. 2023-04-14]. ISSN 2397-3374. Dostupné z: doi:10.1038/s41562-023-01540-w
- 14) LEWANDOWSKY S., COOK J., ECKER U. et. al. The Debunking Handbook 2020 [online]. 2020 [cit. 2023-04-14]. Dostupné z: <https://sks.to/db2020>. DOI:10.17910/b7.1182
- 15) PRUCKOVÁ, Michaela. Právo na přístup k internetu: současný postoj Organizace spojených národů a Evropské unie. Revue pro právo a technologie [online]. 2022, 13(25), 39-66 [cit. 2023-04-14]. ISSN 1805-2797. Dostupné z: doi:10.5817/RPT2022-1-2
- 16) HADAŠ J. Dezinformace a fake news pohledem právních předpisů ve Spolkové republice Německo [online]. 13.05.2019 [cit. 2023-04-14]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/dezinformace-a-fake-news-pohledem-pravnich-predpisu-ve-spolkove-republice-nemecko-109322.html>
- 17) HADAŠ J. Dezinformace a fake news pohledem zákonů ve Francii [online]. 01.10.2019 [cit. 2023-04-14]. dostupné z: https://www.epravo.cz/top/clanky/dezinformace-a-fake-news-pohledem-zakonu-ve-francii-110029.html#_ftn1
- 18) PAMMENT J., NOTHHAFT H., FJÄLLHED A. Countering Information Influence Activities: The State of the Art. MSB [online]. 2018, s. 137 [cit. 2023-04-14]. ISBN 978-91-7383-865-8. Dostupné z: <https://www.msb.se/RibData/Filer/pdf/28697.pdf>.
- 19) MARWICK A. a R. LEWIS (2017) Media Manipulation and Dis-information Online, Data & Society [online]. 2017, s. 104 [cit. 2023-04-14] Dostupné z: https://datasociety.net/wp-content/uploads/2017/05/DataAndSociety_MediaManipulationAndDisinformationOnline-1.pdf
- 20) PENNYCOOK G. a D. G. RAND. Who falls for fake news? The roles of bullshit receptivity, overclaiming, familiarity, and analytic thinking. Journal of Personality [online]. 2020, 88(2), 185-200 [cit. 2023-04-14]. ISSN 0022-3506. Dostupné z: doi:10.1111/jopy.12476
- 21) FAZIO L. K., N. M. BRASHIER, B. K. PAYNE a E. J. MARSH. Knowledge does not protect against illusory truth. Journal of Experimental Psychology: General [online]. 2015, 144(5), 993-1002 [cit. 2023-04-14]. ISSN 1939-2222. Dostupné z: doi:10.1037/xge0000098

Právní texty:

- 22) Ščerba, F. a kol. Trestní zákoník. Komentář. 1. vydání (2. aktualizace). Praha: C. H. Beck, [online]. 2022. [cit. 2023-04-19] Komentář k §357 Šíření poplašné zprávy, část II. písm. b) - Nepravdivost, odst. 14
- 23) Evropská unie, Evropská komise. SPOLEČNÉ SDĚLENÍ EVROPSKÉMU PARLAMENTU, EVROPSKÉ RADĚ, RADĚ, EVROPSKÉMU HOSPODÁŘSKÉMU A SOCIÁLNÍMU VÝBORU A VÝBORU REGIONŮ Akční plán proti dezinformacím [online]. V Bruselu dne 05.12.2018 [cit. 2023-04-14] dostupné z: [EUR-Lex - 52018JJC0036 - EN - EUR-Lex \(europa.eu\)](https://eur-lex.europa.eu/eur-lex-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52018JJC0036)
- 24) Evropská unie, Evropská komise, COMMUNICATION FROM THE COMMISSION TO THE EUROPEAN PARLIAMENT, THE COUNCIL, THE EUROPEAN ECONOMIC AND SOCIAL COMMITTEE AND THE COMMITTEE OF THE REGIONS On the European democracy action plan [online]. V Bruselu dne 03.12.2020 [cit. 2023-04-14]. Dostupné z: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52020DC0790&from=EN>

- 25) Litva. Zákon č. I-1418 Law on the provision of information to the public ze dne 02.06.1996 ve znění posledního dodatku č. XIV-240 ze dne 15.04.2021. [online]. [cit. 2023-04-14]. dostupné z: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/b90a7c321c7b11ecad9fbbf5f006237b?jfwid=>
- 26) Německo. Zákon Act to Improve Enforcement of the Law in Social Networks (Network Enforcement Act) [online]. [cit. 2023-04-14]. Dostupné zde: https://www.bmj.de/SharedDocs/Gesetzgebungsverfahren/Dokumente/NetzDG_engl.pdf;jsessionid=152F76A9D9617A40D2A3CFCCFC21F62E.1_cid289?__blob=publicationFile&v=2
- 27) Francie. Ústavní rada. Rozhodnutí Ústavní rady č. 2020-801 DC ze dne 18. června [online] [cit. 2023-04-14]. Dostupné (francouzsky) zde: <https://www.conseil-constitutionnel.fr/decision/2020/2020801DC.htm>
- 28) Singapur. Zákon č. 18/2019 Protection from Online Falsehoods and Manipulation Act ze dne 02.08.2019 ve znění posledního dodatku ze dne 31.12.2021 [online] [cit. 2023-04-14]. dostupné z: <https://sso.agc.gov.sg/Act/POFMA2019#xv->

Ostatní prameny:

- 29) 56. ročník Mnichovské bezpečnostní konference konané ve dnech 14-16. 02. 2020 v Mnichově, [cit. 14. 04 2023], dostupné z: <https://www.who.int/director-general/speeches/detail/munich-security-conference>
- 30) Ministerstvo vnitra, Definice dezinformací a propagandy, [online]. B.r. [cit. 2023-04-14]. Dostupné z oficiálních internetových stránek Ministerstva vnitra <https://www.mvcr.cz/chh/default.aspx>, oddíl Dezinformační kampaně - Definice dezinformací a propagandy, nebo zde: [Definice dezinformací a propagandy - Centrum proti hybridním hrozbám \(mvcr.cz\)](#)
- 31) Vojenské zpravodajství, Výroční zpráva Vojenského zpravodajství za rok 2020, [online]. 2021, s. 14 [cit. 2023-04-14]. Dostupné z: [41-Vyrocni-zprava-2020.pdf \(vzcr.cz\)](#)
- 32) Publikovaný online článek BBC o využití upraveného videa ukrajinského prezidenta Zelenského jako válečného nástroje, dostupné zde: [Deepfake presidents used in Russia-Ukraine war - BBC News](#)
- 33) Internetová databáze ADTAC Disinformation inventory obsahuje stručná shrnutí k působení dezinformací taktik a technik jejich využití a legislativy, které se týkají dezinformací <https://inventory.adt.ac/wiki/>. Zde odkázáno na shrnutí pro Rakousko https://inventory.adt.ac/wiki/Austria_Policies_Affecting_Disinformation, Turecko https://inventory.adt.ac/wiki/Turkey_Policies_Affecting_Disinformation a Malaysii https://inventory.adt.ac/wiki/Malaysia_Policies_Affecting_Disinformation
- 34) Společné prohlášení o svobodě projevu a „falešných zprávách“, dezinformacích a propagandě. [online] 03.03.2017 [cit. 2023-04-14]. Zvláštního zpravodaje OSN pro svobodu názoru a projevu, Zástupce Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě pro svobodu médií, Zvláštní zpravodaj pro svobodu projevu organizace amerických států a Zvláštní zpravodaj pro Vyjadřování a přístup k informacím Africké komise pro lidská práva a práva národů pro svobodu. Dostupné z: <https://www.osce.org/fom/302796>